

شاهنامه

رئیس شہری

جلسہ سوم

ارائہ دہندہ: محمدمنان رئیس

دانشیار معماری دانشگاه قم

۱۴۰۲

زمینه های تاریخی لیبرالیسم:

ریشه های تاریخی ظهور لیبرالیسم (به ویژه لیبرالیسم فرهنگی - اعتقادی) را بایستی در تحولات رنسانس و به طور خاص، نهضت اصلاح دینی جستجو نمود. بدون تردید، لیبرالیسم از پروتستانتیسم - نهضت اصلاح دینی - در قرن ۱۶ میلادی مدد گرفته است به نحوی که آراء لیبرالی برای اولین بار به طور جدی در اندیشه های افرادی مانند مارتین لوتر و جان کالون که نهضت اصلاح دینی در غرب را رهبری می کردند، ظاهر شد. توضیح آنکه به دلیل اقدامات ضد دینی و خودسرانه کلیسا که به نام دین توجیه می شد و انحرافات گسترده ای که در مسیحیت به وجود آمد، نهضتی تحت عنوان «اصلاح دین» پدید آمد. نتیجه ای این نهضت، پیدایش فرقه پروتستان بود که با تأکید بر فردگرایی و آزادی فرد در برداشت از منابع دینی و تفسیر متون مقدس پشتوانه ای برای لیبرالیسم گردید.

مارتین لوتر، نهضت اصلاح دینی و خود کشیشی

مبانی لیبرالیسم:

سکولاریسم

اصالت آزادی

اومانیسم

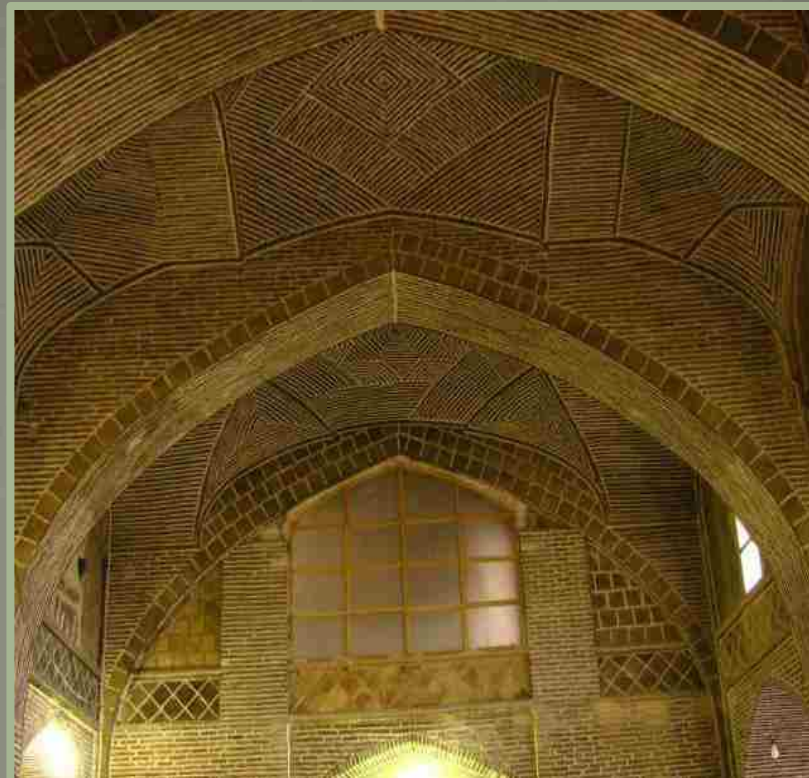
فردگرایی

عقل گرایی

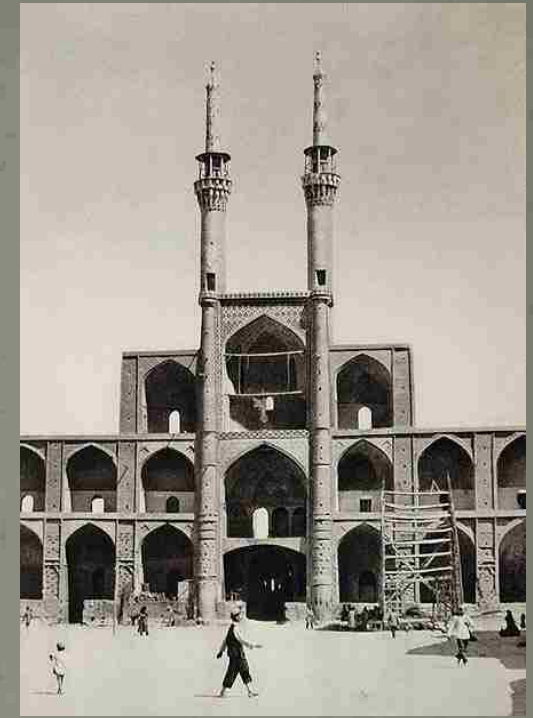
۱- تأثیرات سکولاریسم بر معماری و شهرسازی معاصر ایران

میدان نقش جهان اصفهان؛ نمونه‌ای از شکل‌گیری بازار و مدرسه و دارالحکومه در مجاورت مسجد در شهر سنتی؛ در گوشه راست پایین تصویر، سردر مدرسه و در ضلع مقابل مسجد امام، سردر بازار و در سمت چپ تصویر، ساختمان حکومتی عالی‌قاپو قابل مشاهده است.

مسجد جامع اصفهان (سمت راست) و بازار اصفهان (سمت چپ)؛ شباهت معنادار الگوهای کالبدی- فضایی مسجد و بازار در تصویر این دو بنا مشخص است. این شباهت در بسیاری از مساجد و بازارهای سنتی دیگر نیز قابل مشاهده است.

میدان امیرچخماق یزد و میدان گنجعلی خان کرمان؛ در هر دو میدان، بخشی از بدنه‌های میدان به ابنیه مذهبی اختصاص یافته است که دلالت بر حضور پررنگ دین در سبک زندگی سنتی داشته است.

میدان توپخانه تهران؛ نخستین بار در ایران معاصر، در این میدان با تأثیرپذیری از مبنای سکولاریسم، بناهای مذهبی از بدنه‌های یک فضای مهم شهری حذف شدند. چهار بدنه این میدان عبارتند از چهار کاربری نوظهور شامل بلدیه (بدنه شمالی)، نظمیّه (بدنه غربی)، بانک شاهنشاهی (بدنه شرقی)، و ساختمان پست و تلگراف (بدنه جنوبی)

تسلط بانک به عنوان نماد ثروت بر بافت شهری معاصر در مقایسه با تسلط مسجد به عنوان نماد معنویت و عبودیت بر بافت شهری سنتی (شهر-ثروت در برابر شهر-عبودیت)

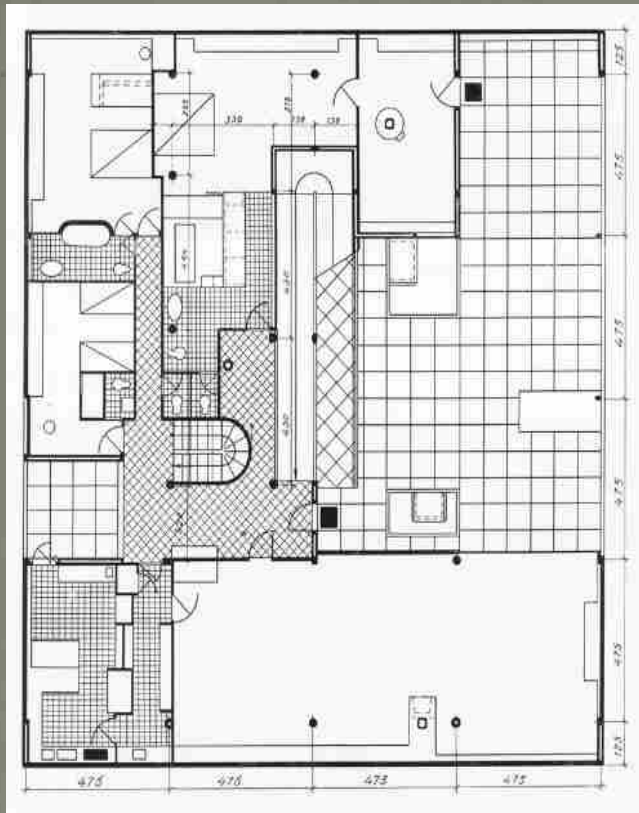

تهران، مسجد و مؤسسه فرهنگی امام رضا(ع)
شباهت این مجموعه مذهبی به بناهای انتفاعی و تجاری کاملاً مشهود است.

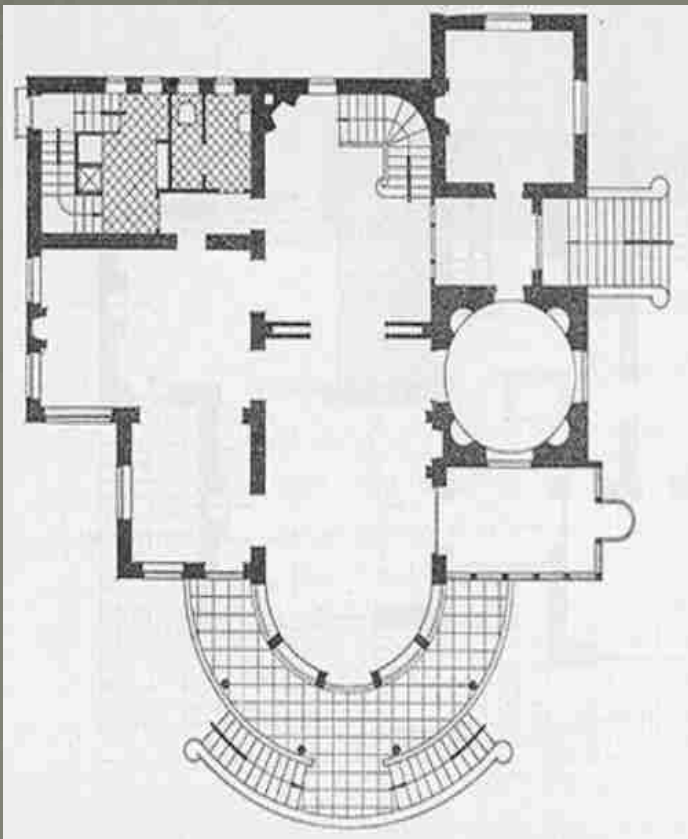
مسجد ولی عصر تهران، نمونه ای از مساجد و مراکز مذهبی معاصر تهران که در طرح معماری آن، مشابهت با مراکز تجاری و فراغتی کاملاً مشهود است.

۲- تأثیرات اصالت آزادی بر معماری و شهرسازی معاصر ایران

ویلا ساوای لوکوربوزیه، مصداقی از تأثیر لیبراسیون فضایی بر معماری معاصر. در پلان، نما و پرسپکتیو این ویلا به وضوح آزادی در روابط فضایی و مستحیل شدن مرز میان فضاهاى مختلف به ویژه فضاهاى داخلی و خارجی قابل مشاهده است.

طرح فروغی برای یک ویلا در تهران در دهه ۱۳۲۰ شمسی. مخدوش شدن مرز و حریم میان فضاها و تأکید بر حداکثر شفافیت فضایی در این طرح و نمونه‌های مشابه آن کاملاً مشهود است.

شباهتهای کشف
حجاب از بانوان و
از کالبد شهر در
دوران پهلوی اول:

میدان مخبر الدوله
تهران در دهه ۳۰
شمسی؛ تأثیر قوانین
مصوب دوره پهلوی
اول در خصوص الزام به
احداث ابنیه برونگرا و
با حداقل دو طبقه در
مجاورت معابر تهران
در این تصویر کاملاً
مشهود است.

خیلی محرمانه

شماره سند: ۱۶۹۹
موضوع: گزارش غیر

- ۷- تاریخ: ۱۶۹۹
- ۸- شماره سند: ۱۶۹۹
- ۹- تاریخ وقوع: ۱۴۰۱/۰۶/۰۶
- ۱۰- تاریخ رسیدن خبر به دفتر: ۱۴۰۱/۰۶/۰۶
- ۱۱- تاریخ رسیدن خبر به مرکز ملیات محل: ۱۴۰۱/۰۶/۰۶
- ۱۲- ملاحظات حفاظتی:

کلاس: ...
موضوع: ...
شماره: ۲۲۱
تاریخ: ۱۳۸۸/۰۲/۰۵
شماره: ۷۵۹۳
تاریخ: ۱۳۸۸/۰۲/۰۵

موضوع: ...
محل: ...

موضوع: ...

جلسه‌ای با شرکت و گزارش‌های نمایان نامه و ۱ شماره از دفتر آقای فرهنگ آزادگان وزیر سرنگ و آقای لقمانی تشکیل گردید. بعد از قرائت نامه آقای ولی اللقمانی در مورد ادیان جهان و آثار آنها و تهدید ای بهائیت سخن گفت و در ادامه کرد آقایان بهائیان بهتر است بیشتر مطالعه نمایند و از روی حقیقت‌گواران کنند تا بفهمند معنی بهائیت کدام روز آزادی بیشتری دارند یعنی چه؟ در زمان قدیم با حجاب نمیتوانستند بگویند ما بهائیم هستیم و نمیتوانستند تبلیغ کنند اگر هم مبارزای می‌شودند فوراً آنها را می‌کشتند لیکن اکنون آن‌ها در حجاب هاکنند و آزار نمی‌خورند و استیلا در آمریکا و ... در مورد ایران در این مملکت مُدلسا اروپا ساختن آنها و ...
 و حجاب را رونق دهد هم که مسلمان‌ها تا با زور خود بردارند بطوریکه من مطالبی در منزل آقای معتمد قرائت کردم و تمام ختران و ... ران بهائی خوشحال شدند و راهبران و کشورهای مسلمان دیگر هر چه متوجه شدند با پیروی از دستورات ملت اسلام را رونق دهد و امید تا آنها فکری پیدا کنند اما ما هم حسن قانع را نباید موعظی غالب دنیا البته بهائیان هم تعهد بقی دارند ولی نه برای قرن است اینی که به دست بهائیان در دست می‌شود اسلحه و مهمات بدست روحانیان ما در اسرائیل ساخته می‌شود و این مسلمانان آخر رسیدن دست بهائیان از زمین می‌روند و دنیا را می‌جستند و بهائیان را رونق می‌دهند.

نشریه یکشنبه، اظهارات شنیده‌شده مورد تأیید است. در تاریخ ...

نشریه چهارشنبه، محتاط‌ها را شنیده‌شده مورد تأیید است. در تاریخ ...

نشریه ۷/۷ هفت نشریه چهارشنبه مورد تأیید است. م.

۲۱۵۰۴۴
تاریخ: ۱۳۸۸/۱۱/۰۵

۱۱۰۰۰
۳۲۱

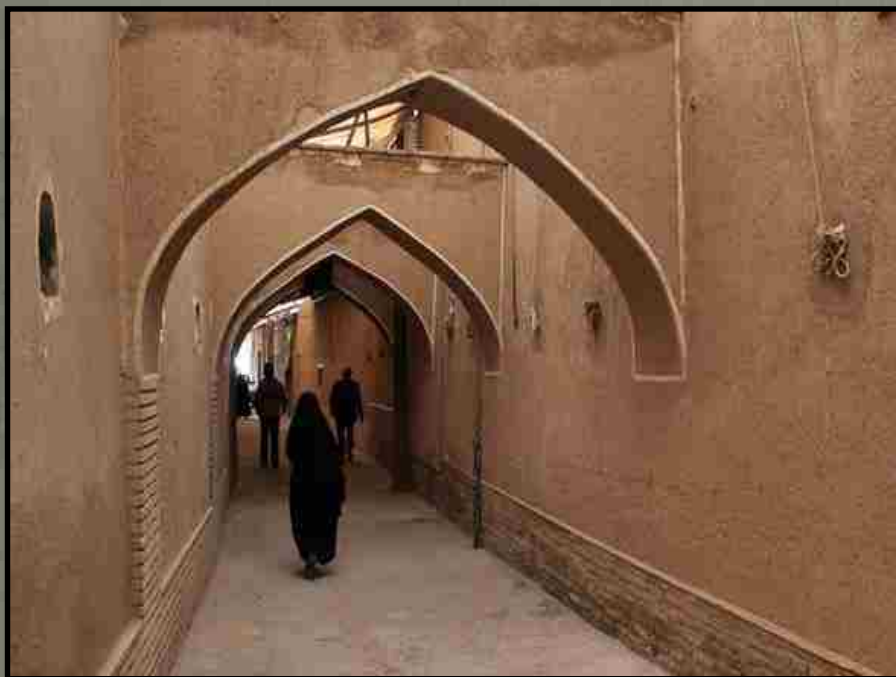
موضوع: ...
محل: ...

سند خیلی محرمانه ساواک درباره
ارتباط معماری با موضوع حجاب بانوان
و دستور کشورهای غربی برای تداوم
حریم زدایی و حجاب زدایی در دوره
پهلوی
مأخذ: پایگاه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

۳- تأثیرات اومانیزم بر معماری و شهرسازی معاصر ایران

اومانیزم با فروکاستن انسان به قوای دانی (نباتی و حیوانی) تأثیر قابل توجهی بر معماری و شهرسازی معاصر گذاشته است، تا جایی که برخی از معماران شاخص معاصر غربی به صراحت بیان داشته‌اند که در هنر و معماری، آنچه اصالت دارد، نیازها و لذت‌های مادی است.

برای مثال، برنارد چومی در مقاله خود با عنوان «لذت معماری» بیان می‌کند که در معماری معاصر، اصالت با لذت است؛ لذتی که در دامنه مادیات و نیازهای پست انسانی تعریف می‌شود و نسبتی با لذت‌های والای معنوی ندارد؛ تا جایی که وی با تشبیه لذت معماری به لذت روابط جنسی، شأن این هنر والا را تا حد نیازهای کاملاً مادی پایین می‌آورد.

نمونه بافت تاریخی؛ بدنه بیرونی ساده بناهای مسکونی
به‌رغم غنای مالکان این بناها در محله سنتی و اعیانی

نمونه‌ای از نمای بیرونی یک ویلای معاصر در تهران که
ارتفاع غیرمتعارف و تجمل‌گرایی در آن مشهود است.

پیامبر اکرم(ص) در پاسخ به کسی که از ایشان درباره ساختمان سازی برای ریا و سُمعه پرسیده بودند چنین فرمودند: "آن، بنایی است که زیاده بر قدر احتیاج، کسی بسازد از برای ترفع و زیادتی بر همسایگان خود و از برای مباحثات بر برادران مؤمن خود" (همان، ۲۲۷).

امام حسین (ع) به کسی که خانه مجللی ساخته بود و از ایشان خواست تبرک کند، پس از نگریستن به خانه اش فرمود: خانه خود را خراب کردی و خانه دیگران را آباد نمودی. کسی که روی زمین است تو را مغرور کرده و آنکه در آسمان است تو را دشمن داشته است (نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، جلد ۳، ۴۶۷)

برخی دیگر از نتایج و مصادیق اومانیزم در معماری و شهرسازی:

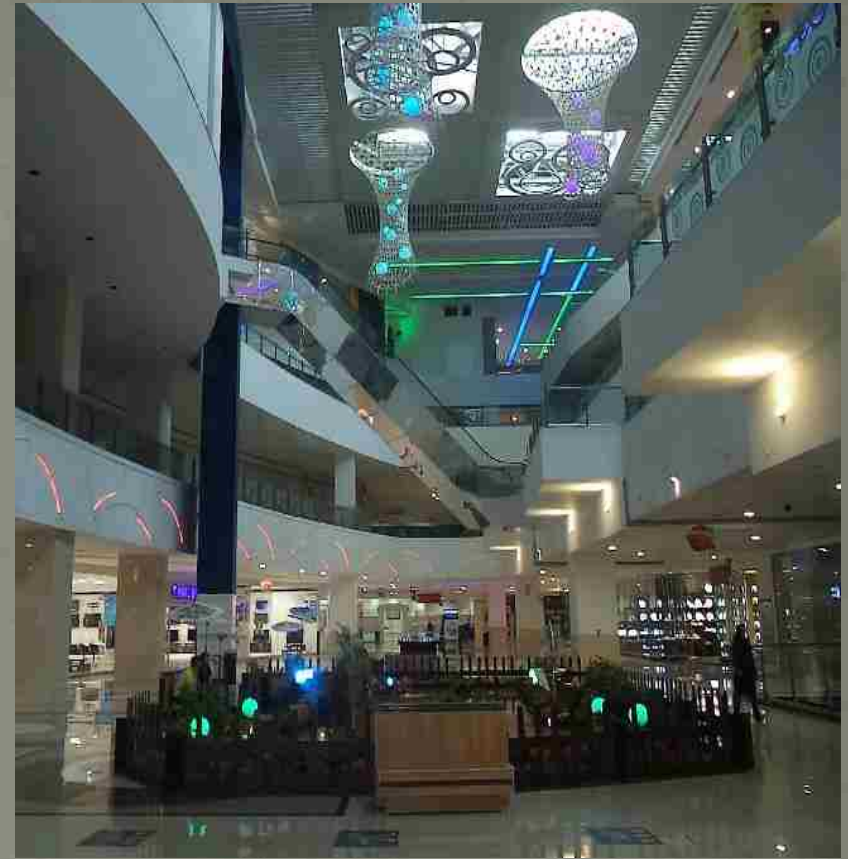
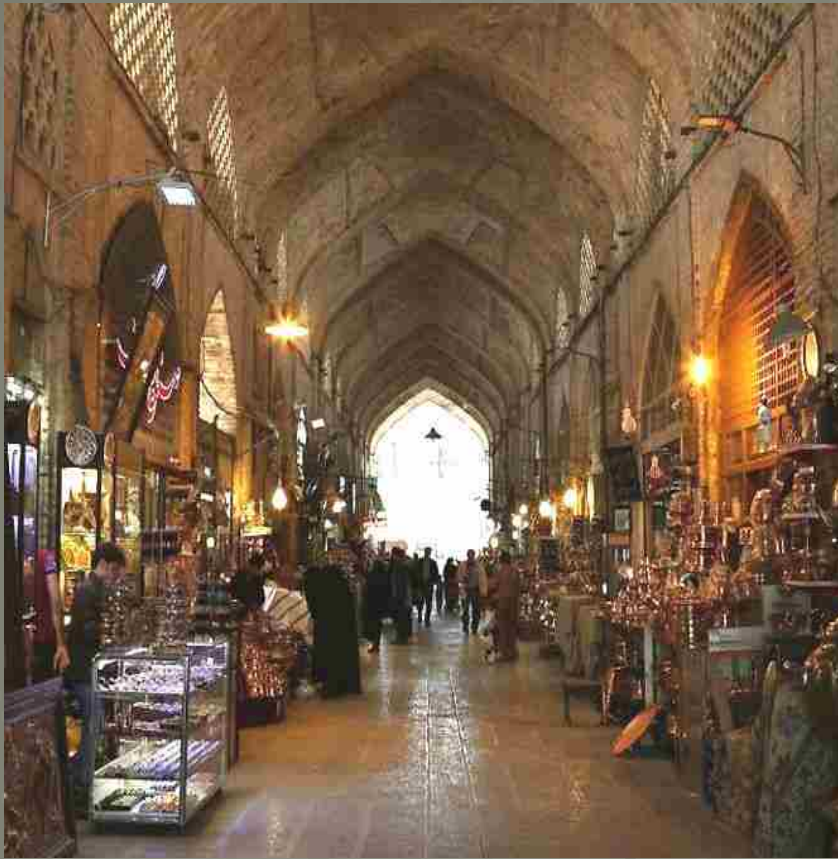
- افول قابل توجه کاربری رنگ‌های تفکربرانگیز و متناسب با قوای عقلانی (مانند فیروزه‌ای، خاکی و غیره) و افزایش محسوس رنگ‌های محرک و متناسب با قوای حیوانی (مانند قرمز، نارنجی و غیره) در بناها و فضاهای شهری معاصر
- پرهیز از هندسه‌های متعادل و متقارن در بسیاری از بناهای شهری معاصر در مقایسه با نمونه‌های مشابه سنتی که بستر مناسبی برای ایجاد سکون و آرامش و بالتبع، فعال کردن قوای عقلانی فراهم می‌کنند.

- -

۴- تأثیرات فردگرایی بر معماری و شهرسازی معاصر ایران

مسکن مستقل و تک هسته ای در مقابل مسکن گسترده و سنتی

تأثیرات فردگرایی بر معماری مراکز تجاری: مقایسه دو نوع هندسه مرکزی و خطی در بازارهای معاصر
(راست) و سنتی (چپ) در شهر اصفهان

۵- تأثیرات عقل گرایی بر معماری و شهرسازی معاصر ایران

- واژه شناسی Rationalism

- تحلیل تأثیرات تقابل وحی و عقل ابزاری (مستغنی از وحی) در معماری و شهرسازی معاصر (آلودگی هوا، مشکلات روانی و تربیتی و ...)

جمع بندی: لزوم تناسب شهر مسلمین با هویت اسلامی

امام صادق (ع): خداوند به یکی از پیامبران بنی اسرائیل وحی کرد که به مؤمنان بگو لباس دشمنان من (کفار) را نپوشند و غذای دشمنان مرا نخورند و راه و روش دشمنان مرا نپویند که در این صورت آنها نیز - همانند کفار - دشمنان من خواهند شد (من لایحضره الفقیه، ج ۱).

امام علی (ع): و بدان که هر ظاهری باطنی متناسب با خود دارد، آنچه ظاهرش پاکیزه، باطن آن نیز پاک و پاکیزه است و آنچه ظاهرش پلید، باطن آن نیز پلید است (نهج البلاغه).

باتشکر از مسن توجه شما